

Stuurmans labyrint: een dossier

Ter inleiding

In de nederlandse politikologen-wereld met haar sterk empiristische inslag neemt Siep Stuurman een tamelijk unieke plaats in. Hij is één van de weinige professionele politikologen, die zich met 'politieke theorie' bezighoudt. Die interesse werd in 1978 wereldkundig via zijn eerste boek, *Kapitalisme en burgerlijke staat*, dat duidelijk sporen vertoont van de toenmalige neo-marxistische diskussies over de staat in het kapitalisme. In de jaren daarna boog Stuurman zich onder meer over de problematiek van de oost-europese maatschappijformaties (*Het reëel bestaande en het noodzakelijke socialisme*, 1979) en de verzuiling (*Verzuiling, kapitalisme en patriarchaat*, 1983, proefschrift).

Ondanks, of misschien wel dankzij, zijn duidelijk theoretische gerichte interesse heeft Stuurman de debatten over aktueel-politieke problemen nooit geschuwd. Dat blijkt opnieuw uit zijn laatstverschenen boek, *De labyrintische staat; over politiek, ideologie en moderniteit* (SUA 1985), dat in het hiernavolgende 'dossier' besproken wordt. In het laatste hoofdstuk van dit boek, 'Hoe moet het nu verder met de staat?' mengt Stuurman zich in het links en rechts voortsudderende en soms weer oplaaierende debat over de verzorgingsstaat. Ten opzichte van het "schema etatisme/anti-etatisme als een misleidende manier van denken over politiek" (p. 212) bepleit Stuurman een politiek opportunisme, maar dan wel een 'beginselvast opportunisme' dat gebaseerd is op principiële morele stellingnamen.

Dit slothoofdstuk wordt voorafgegaan door een inleiding, 'Staat, orde en politieke theorie', en een drietal theoretische hoofdstukken: 'Macht, politiek en staat', 'Van armenzorg naar keynesiaanse staat' en 'Ideologie, hegemonie en politiek'. In tegenstelling tot de door de uitgever op de achterflap van het boek gedane suggestie, dat *De labyrintische staat* een 'handboek' zou zijn, presenteert Stuurman zijn boek niet als een poging om een synthese te geven van theorieën over de staat, maar als een "voortzetting van de theoretische reflectie op de problemen en paradoxen van de politieke theorie" (p. 7, curs. van Stuurman). De moderne staat is een labyrint, en het geheel van theorieën over de moderne staat is dat óók. Aan de hand van de in de titels van de hoofdstukken genoemde problemen probeert Stuurman dit

labyrint van theorieën enigszins overzichtelijk te maken. In zijn boek put Stuurman uit een aantal theoretiese inspiratiebronnen. Zijn centrale begrippen 'strategie', 'structuur' en 'kontingentie' -- en daarmee zijn kritiek op de klassieke marxistische geschiedfilosofie -- zijn in sterke mate aan Anthony Giddens en Roy Bhaskar ontleend.

Met deze theoretiese begrippen als uitgangspunt trekt Stuurman lijnen in andere debatten, zoals dat over modernisme en moderniteit en dat over de relatieve autonomie van de staat. Met name op het laatste probleemveld ontmoeten we een aantal theoretici uit de erfenis van de neo-marxistische politieke theorie: Poulantzas, Miliband, Laclau, en Stuurman uit 1978. Uit het hoofdstuk over 'Ideologie, hegemonie en politiek' blijkt, dat 'the linguistic turn' in de politieke filosofie niet aan Stuurman voorbij is gegaan. Locke, De Saussure, Wittgenstein en Gramsci passeren de revue, en worden toegepast in een analyse van de rede van Charles de Gaulle op 30 mei 1968. Uiteraard ontbreekt ook Foucault niet. Zijn werk wordt vooral gebruikt bij de analyse van de keynesiaanse staat.

Tot slot van deze inleiding nog enkele woorden over de diverse discussiebijdragen in dit 'dossier'. *Pieter Pekelhaar* en *Mieke Aerts* behandelen in hun bijdrage de positie van de theorievorming in *De labyrintische staat*, Stuurmans opvattingen over sekse en subjektiviteit en de rol van Michel Foucault als 'Minotaurus'. *Guus Meershoek* gaat eveneens in op het probleem van de theorievorming bij Stuurman, en bespreekt verder diens versie met betrekking tot moderniteit. *Ries van der Wouden* richt zich in zijn discussiebijdrage op de verhouding tussen politiek en moraal in *De labyrintische staat*. Vervolgens levert *Siep Stuurman* een repliek op de in de drie discussiebijdragen geleverde kritiek. We laten het aan de lezer zelf over om de draad van Ariadne in het labyrint van de discussie te vinden.